

بررسی تطبیقی گرایش‌های اطلاعاتی قومیت‌های مختلف عضو کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان

حسین صفری^۱، عبدالحسین فرج‌پهلوی^۲

چکیده:

هدف: هدف این پژوهش بررسی گرایش‌های مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان بر اساس قومیت‌ها و شهرهای مختلف استان است تا مشخص شود که آیا این افراد دارای گرایش مطالعاتی یکسانی هستند یا اینکه به منابع خاص خود و متفاوت با دیگر اقوام و شهرهای استان نیاز دارند.

روش: پژوهش حاضر پیمایشی بوده و بر اساس پرسشنامه مبتنی بر رده‌بندی دیویی به بررسی گرایش‌های مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی خوزستان که متعلق به یکی از اقوام عرب، بختیاری و شهرهای دزفول، بهبهان و شوشتر هستند، پرداخته است. جامعه پژوهش ۱۱۸۰۰۰ نفر بوده است که ۲۵۴ نمونه از میان اعضای عرب، بختیاری، بهبهانی، شوشتری و دزفولی پاسخگوی پرسشنامه بودند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آزمون کروسکال-والیس استفاده شده است.

یافته‌ها: موضوع‌های اسلام، هنر و ادبیات فارسی رتبه‌های اول تا سوم را در میان گرایش مخاطبین به دست آوردند. این ۵ گروه به جز رده کلیات و زبان، در بقیه رده‌ها بر اساس آمارهای دارای تفاوت معناداری هستند. این ۸ رده عبارتند از فلسفه و روان‌شناسی، مذهب، علوم اجتماعی، علوم محض، تکنولوژی، هنر، ادبیات و تاریخ. این پژوهش به عنوان یک راهنما برای انتخاب منابع می‌تواند به کار رود. این نکته با توجه به سیاست‌های هدفمندی یارانه‌ها و افزایش قیمت منابع و جوابگویی دقیق به گرایش‌های مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی هر شهر و قوم از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود.

کلیدواژه‌ها: گرایش‌های اطلاعاتی، اعضای کتابخانه عمومی، خوزستان، قومیت

۱. کارشناس امور کتابخانه‌های اداره کل استان خوزستان، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

۲. استاد تمام و عضو هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز

مقدمه

یکی از ارکان ارزیابی یک کتابخانه و کتابداران آن، مجموعه‌ای است که به مرور زمان انتخاب شده است. این انتخاب باید به گونه‌ای باشد که برطرف کننده‌ی خواسته کاربران باشد. گزینش منابع در انواع کتابخانه‌ها شرایط خاص خود را دارد. مجموعه‌سازی در کتابخانه‌های دانشگاهی با توجه به خواسته‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه و دروس ارائه شده در کلاس-های درس صورت می‌گیرد. در کتابخانه‌های آموزشی مجموعه‌سازی برای ارتقاء آموزش و کمک به معلمان در آموزش بهتر انجام می‌شود. در کتابخانه‌های اختصاصی مجموعه‌سازی با نگاهی به طرح‌های در دست اجرا و سطح تحصیلات و تجربه‌ی کارکنان سازمان صورت می‌گیرد. در هر کدام از کتابخانه‌های اختصاصی، دانشگاهی، یا آموزشگاهی، جامعه مخاطب کتابخانه از یکدستی و همسانی برخوردارند. اما کتابخانه‌ی عمومی برای خدمت به کل جامعه به وجود آمده است. در نتیجه کتابدار برای برآورده کردن طیف گوناگونی از خواسته‌های اطلاعاتی و گرایش‌های موضوعی اقدام به مجموعه‌سازی و گسترش آن می‌کند. در واقع از کتابخانه‌های عمومی به عنوان دانشگاه مردم یاد می‌کنند، چرا که "کتابخانه‌های عمومی از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی، پرکردن ساعات فراغت، و ایجاد سرگرمی برای افراد جامعه، به تأمین منابع و در نتیجه به پیشرفت و رشد فرهنگی جامعه کمک می‌کنند" (امیدخدا و سپهر، ۱۳۸۵).

کتابخانه عمومی با نیازهای اطلاعاتی متنوعی از افراد جامعه روبرو می‌باشد، و از آنجایی که دلیل تمامی هزینه‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در ساخت کتابخانه عمومی، برآورده کردن نیاز اطلاعاتی مخاطبین است و از سوی دیگر در جهانی که تولید محصولات علمی رشد فزاینده‌ای دارد، گزینش منابع مناسب کتابخانه و متناسب با نیاز کاربران کتابخانه از اهمیت خاصی برخوردار شده است. "یکی از دغدغه‌های همیشگی کتابداران و اطلاع‌رسانان در عصر حاضر، در دسترس قرار دادن اطلاعات مناسب و منطبق با نیازهای واقعی کاربران است. نخستین گام در تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران، شناخت دقیق نیازها و تبیین همه جانبه نوع نیاز است. اطلاعات باید با نیازهای استفاده‌کنندگان سازگاری داشته باشد تا بتواند جوابگوی پرسش‌های آنان باشد" (سامانیان، ۱۳۷۸).

در ایران کتابخانه‌های عمومی نهادی تحت سرپرستی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و کتابخانه‌های غیر نهادی یا با مشارکت نهاد کشور یا به صورت خصوصی اداره می‌شوند. مجموعه‌سازی این کتابخانه‌های نهادی و مشارکتی به صورت متمرکز از طرف نهاد کشور انجام می‌شود. البته کتاب‌های اهدایی از طرف اداره کل فرهنگ ارشاد و اسلامی، سازمان‌ها و افراد مختلف و همچنین خرید کتاب توسط نهاد استان نیز بخشی از منابع کتابخانه را تأمین می‌کند ولی حجم عمده‌ی منابع کتابخانه از طرف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (سهمیه ماهانه، سهمیه ویژه و طرح کتاب من) تهیه می‌شود. از آن جایی که جامعه ایران از لحاظ قومیتی دارای تنوع زیادی است و این تنوع قومیتی در استان خوزستان نیز قابل مشاهده است، این پرسش به ذهن متبادر می‌شود که آیا خواسته‌های اطلاعاتی قومیت‌های گوناگون ساکن خوزستان یکسان است یا با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، زبانی و غیره، این قومیت‌ها خواسته‌های مطالعاتی متفاوتی دارند و باید منابع ارسالی از طرف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به کتابخانه‌های عمومی هر منطقه متناسب با خواسته جامعه آن منطقه صورت گیرد.

از طرفی پژوهشگر با توجه به تجربه حضور در محیط کتابخانه‌های عمومی و ارتباط با کتابداران و مخاطبان این کتابخانه‌ها بارها شاهد گلیه مخاطبان این کتابخانه‌ها نسبت به کمبود و حتی نبود منابع مورد نظر خود در کتابخانه بوده است. در واقع این درخواست اعضای کتابخانه‌های عمومی برای دریافت منابع مورد نیازشان به یک چالش برای کتابداران به خصوص کتابداران میز امانت تبدیل شده است. برای بررسی این مسأله نیاز به بررسی گرایش‌های مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی احساس می‌شود.

از این رو این پژوهش بر آن بود تا به بررسی گرایش‌های مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان بر اساس قومیت‌ها و افراد ساکن شهرستان‌های مختلف بپردازد تا گرایش مطالعاتی این افراد را با هم مقایسه و مشخص کند که آیا بین گرایش مطالعاتی گروه‌های مختلف قومی و شهری تفاوتی وجود دارد یا نه؟

اقلیت‌های زبانی که دارای زبان و فرهنگ خاص هستند و ممکن است دارای نیازهای اطلاعاتی متفاوت باشند، بخشی از جامعه استفاده‌کننده کتابخانه‌های عمومی هستند. بنابراین کتابخانه‌های عمومی وظیفه دارند که طبق اصل "دسترسی برای همه" و نیز بیانیه ایفلا/یونسکو نیازهای این افراد را شناسایی کرده و منابع و خدمات متناسب با نیازهایشان را فراهم سازند. این بیانیه معتقد است که "خدمات و مواد خاص برای استفاده کنندگانی که نمی

توانند به هر دلیلی از خدمات و مواد معمول کتابخانه استفاده کنند، باید فراهم شود. این اشخاص عبارتند از: اقلیت های زبانی، افرادی با ناتوانی های جسمی یا آنهایی که در بیمارستان ها و زندان ها هستند". (خدمات کتابخانه های عمومی: رهنمودهای ایفلا/ یونسکو برای توسعه، ۱۳۸۶).

افزایش قیمت منابع چاپی از یک سو و همچنین سیاست های کشور، مبنی بر هدفمند کردن بودجه و یارانه های موجود از سوی دیگر و همچنین قوانین کتابداری که تأکید دارند هر خواننده ای کتابش، بررسی گرایش های مطالعاتی اعضای کتابخانه های عمومی را اجتناب ناپذیر می نماید.

با تلاش های اخیر نهاد کتابخانه های عمومی کشور در راستای ایجاد بخش های کارشناسی منابع در سطح این نهاد، این پژوهش می تواند به عنوان یک پشتوانه علمی و عملی برای بخش کارشناسی منابع در سطح نهاد کتابخانه های عمومی کشور به حساب آید. به عبارتی می توان پژوهش را در قالب یک طرح جهت ترسیم نقشه تهیه منابع مورد نیاز اعضای کتابخانه های عمومی کشور به کار بست.

هدف اصلی این پژوهش بررسی گرایش های مطالعاتی اعضای کتابخانه های عمومی استان خوزستان بر اساس گروه های قومی و شهری استان خوزستان است تا مشخص شود که آیا این گروه ها دارای گرایش مطالعاتی یکسانی هستند یا اینکه با توجه به شرایط خاص خود به منابع خاص خود و متفاوت با دیگر اقوام و شهرها نیاز دارند.

به عبارتی می توان گفت که اهداف پژوهش عبارتند از:

۱. شناسایی گرایش های مطالعاتی اعضای کتابخانه های عمومی استان خوزستان با توجه به قومیت و شهر محل سکونت این اعضا؛

۲. بررسی و مقایسه گرایش های مطالعاتی اعضای کتابخانه های عمومی استان خوزستان با توجه به قومیت و شهر محل سکونت این اعضا.

در راستای اهداف پژوهش سوال هایی به شرح زیر مطرح شده است:

۱- گرایش های مطالعاتی اقوام عرب، بختیاری و دزفولی ها، شوشتری ها و بهبهانی های عضو کتابخانه های عمومی استان خوزستان به تفکیک قومیت و شهر آنها و بر اساس موضوع ها کدامند؟

۲- آیا تفاوتی در گرایش مطالعاتی اقوام بختیاری، عرب و دزفولی‌ها، شوشتری‌ها و بهبهانی‌های عضو کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان با توجه به قومیت و شهر آنها وجود دارد؟

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه به توصیف گرایش‌های مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان با توجه به قومیت و شهر آنها پرداخته است. به عبارتی روش پژوهش پیمایشی توصیفی است.

جامعه و نمونه پژوهش

جامعه مورد نظر این پژوهش اعضای کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان می‌باشند که به یکی از اقوام بختیاری، عرب و یا دزفولی‌ها، شوشتری‌ها و بهبهانی‌ها تعلق دارند.^۳ آخرین آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان تعداد ۱۱۸۰۰۰ نفر عضو را نشان می‌دهد. در این پژوهش جهت تعیین نمونه از روش چند مرحله‌ای استفاده شده است و ابتدا از میان شهرستان‌های با قومیت بختیاری (ایذه، باغملک، مسجدسلیمان، اندیکا، لالی و ..)، با قومیت عرب (شادگان، دشت آزادگان، خرمشهر، سوسنگرد، حمیدیه و ..) و همچنین شهرستان‌های بهبهان، دزفول و شوشتر با توجه به جمعیت اعضای کتابخانه‌های آن شهرستان‌ها، سهمیه هر منطقه را مشخص کرده و سپس از میان هر سهمیه به صورت تصادفی نمونه خود را انتخاب کرده و قومیت آنها را پرسیده و نتایجی به شکل زیر حاصل شده است:^۴

با توجه به نتایج بدست آمده به ترتیب ۸۱ نفر از قوم عرب، ۹۲ نفر از قوم بختیاری، ۱۶ نفر از شوشتری‌ها، ۴۰ نفر از دزفولی‌ها و ۲۵ نفر از بهبهانی‌ها وارد نمونه شده و به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ داده‌اند.

۳. تحقیقاتی از قبل در زمینه برخی از اقوام استان خوزستان صورت گرفته است، از جمله چلبی و جنادله (۱۳۸۶) که اقوام دزفولی و شوشتری را به عنوان قومیت در نظر گرفته‌اند.
۲. قابل ذکر است که در متن پرسشنامه گزینه‌ای جهت تعیین قومیت فرد جای داده شده بود که اطمینان کافی از قومیت فرد به دست آید.

باید اشاره کرد که بعضی از شهرهای استان خوزستان نظیر آبادان، ماهشهر یا اهواز از گذشته تا کنون به عنوان شهرهای مهاجرپذیر شناخته می‌شده‌اند که ترکیب قومیتی مشخصی ندارند. این شهرها به دلیل این که از تمامی اقوام در آنها ساکن هستند، حتی از اقوامی خارج از استان خوزستان، ساکنان آن از فرهنگ و اجتماع قومیت اصلی خود به نوعی فاصله گرفته‌اند. این نکته را متخصصین جامعه‌شناسی و مهاجرت نیز تأکید کرده‌اند. قاسمی و قربانیان (۱۳۸۹) می‌نویسند: "مهاجرت‌ها زمینه‌ی لازم را برای تغییرات فرهنگی، اجتماعی پدید می‌آورند و مفاهیم زندگی انسان‌ها به طور کلی در معرض دگرگونی شدید قرار می‌گیرد".

ابزار و روش گردآوری داده‌ها

داده‌های این پژوهش با استفاده از یک پرسشنامه شامل ۱۳۰ پرسش که بر اساس موضوعات رده‌های رده‌بندی دهدهی دیویی تنظیم شده‌اند. به این صورت که ۱۰ رده کلی در نظر گرفته و هر رده کلی نیز به ۱۰ رده فرعی تقسیم شد. در این حالت ۱۰۰ رده به دست آمد که بعضی از رده‌ها به دلیل اینکه چند موضوع را در دل خود داشتند به دو یا سه رده ریزتر تبدیل شدند. با توجه به اینکه در بعضی رده‌های رده‌بندی دیویی، منابع ایرانی و اسلامی تناسب کامل ندارد به ناچار از موضوعات گسترش‌های ایرانی رده‌بندی دیویی در رده‌های مذهب، ادبیات و تاریخ نیز استفاده شده است. جهت تعیین روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوایی استفاده شده است و پس از تأیید به صورت محدود در اختیار چند عضو قرار گرفت و پایایی پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ محاسبه گردید که مقدار پایایی برابر ۰/۸۷ شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی شامل فراوانی و درصد فراوانی و ویژگی‌های جمعیت-شناختی جامعه مورد بررسی قرار گرفتند. به دلیل غیرپارامتریک بودن داده‌ها و همچنین به دلیل اینکه در این پژوهش ۵ قوم مورد بررسی قرار گرفته‌اند، برای تحلیل و مقایسه نیاز اطلاعاتی اقوام مختلف از آزمون آماری کروسکال-والیس استفاده شده است.

یافته‌ها

در ابتدا در جدول شماره ۱، آمار توصیفی از ویژگی‌های جمعیت‌شناسی پاسخ‌دهنده‌ها ارائه می‌گردد:

جدول شماره ۱: شاخص‌های توصیفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

درصد	تعداد	متغیر	
۵۵/۱	۱۴۰	مرد	جنسیت
۴۴/۹	۱۱۴	زن	
۵۲/۴	۱۳۳	زیر دیپلم و دیپلم	تحصیلات
۱۳/۸	۳۵	کاردانی	
۳۲/۷	۸۳	کارشناسی	
۱/۲	۳	کارشناسی ارشد	

در ادامه در جدول شماره ۲ میانگین گرایش هر کدام از این اقوام به هر یک از رده‌های ده‌گانه دیوبی آورده شده است:

جدول شماره ۲: گرایش‌های موضوعی اعضای کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان در هر یک از رده‌ها

ردیف	رده	میانگین				
		عرب	بختیاری	شوشتری	دزفولی	بهبهانی
۱	کلیات	۳۸.۷۵	۴۱.۹	۴۱.۸۹	۳۷.۵	۳۹.۴۴
۲	فلسفه و روان‌شناسی	۳۰.۶۷	۳۱.۱۵	۲۹.۰۷	۲۶.۵۷	۳۳.۹۲
۳	مذهب	۶۴.۳۲	۶۲.۰۹	۶۳.۳۵	۵۲.۳۳	۵۲.۹۴
۴	علوم اجتماعی	۳۸.۶۸	۴۰.۵	۳۲.۸	۳۵.۰۴	۳۵.۹۲
۵	زبان	۳۰.۸۱	۳۱.۶۳	۲۹.۲۸	۲۵.۸۴	۳۱.۹۶
۶	علوم محض	۲۸.۳۵	۳۲.۸۲	۳۲.۰۸	۲۹.۰۳	۳۳.۶
۷	فناوری	۳۰.۱۵	۳۲.۹۸	۲۹.۵۷	۲۹.۳۲	۳۱.۹۶
۸	هنر	۳۷.۵۲	۴۲.۷۸	۴۱.۳۳	۶۳.۷۲	۴۴.۹۲
۹	ادبیات	۵۲.۹۹	۶۰.۵۷	۶۱.۴۴	۵۰.۲۳	۶۸.۶
۱۰	تاریخ و جغرافیا	۳۶.۲۱	۴۱.۶۶	۳۸.۸۷	۳۵.۵۳	۳۹.۵۲

مقایسه‌ی گرایش‌های اطلاعاتی قومیت‌های مختلف عضو کتابخانه‌های عمومی

استان خوزستان

در پژوهش حاضر برای سنجش معناداری تفاوت میان گرایش‌های مطالعاتی قومیت‌های مختلف استان خوزستان که عضو کتابخانه می‌باشند، با توجه به این که داده‌های موجود از نوع رتبه‌ای بوده و تعداد گروه‌های شرکت‌کننده در پژوهش نیز از دو گروه بیشتر می‌باشد از آزمون کروسکال-والیس استفاده شده است (واگان، ۱۳۸۴، ص ۲۳۳). در آزمون کروسکال-والیس هرگاه مقدار سطح معناداری محاسبه شده از مقدار سطح معناداری آزمون (۰/۰۵) کمتر باشد بیانگر این است که تفاوت موجود بین گروه‌ها از نظر آماری معنادار می‌باشد. نتایج آزمون کروسکال-والیس برای معناداری تفاوت میان گرایش‌های مطالعاتی اقوام شرکت-کننده در پژوهش در جدول‌های ۳ تا ۱۲ ارائه شده است.

جدول ۳. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع

کلیات

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
کلیات	عرب	۸۱	۳۸/۷۷	۸/۹۶۴	۰/۰۶۲	عدم معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۴۱/۸۹			
	شوشتری	۱۶	۴۱/۸۸			
	دزفولی	۴۰	۳۷/۵			
	بهبهانی	۲۵	۳۹/۴۴			

نتیجه آزمون برای تفاوت میان گرایش‌های مطالعاتی اقوام شرکت‌کننده در پژوهش در موضوع کلیات مقدار سطح معناداری را ۰/۰۶۲ نشان داد که به معنای این است که تفاوت موجود بین گرایش‌های این اقوام در موضوع کلیات معنادار نمی‌باشد. به عبارتی گروه‌های مختلف در زمینه کلیات گرایش مطالعاتی متفاوتی ندارند.

جدول ۴. آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع فلسفه و روان-

شناسی

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
فلسفه	عرب	۸۱	۳۰/۶۸	۱۲/۲۴۱	۰/۰۱۶	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۳۱/۱۵			
	شوشتری	۱۶	۲۹/۰۶			
	دزفولی	۴۰	۲۶/۵۵			
	بهبهانی	۲۵	۳۳/۹۲			

بر اساس نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های مطالعاتی اقوام شرکت‌کننده در پژوهش در موضوع فلسفه و روان‌شناسی مقدار سطح معناداری برابر ۰/۰۱۶ می‌باشد. از آنجا که این مقدار از ۰/۰۵ کمتر است می‌توان نتیجه‌گیری نمود که تفاوت موجود میان گرایش‌ها معنادار می‌باشد. از مقایسه میانگین‌ها چنین برداشت می‌شود که بهبهانی‌ها به طور معناداری بیشتر از سایر اقوام به موضوع فلسفه علاقه نشان می‌دهند.

جدول ۵. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع مذهب

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
مذهب	عرب	۸۱	۶۴/۳۲	۱۷/۵۷۸	۰/۰۰۱	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۶۲/۱			
	شوشتری	۱۶	۶۳/۳۸			
	دزفولی	۴۰	۵۱/۳۵			
	بهبهانی	۲۵	۵۳/۲۴			

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود مقدار سطح معناداری برابر ۰/۰۰۱ می‌باشد. از آنجا که این مقدار از ۰/۰۵ کمتر می‌باشد چنین نتیجه‌گیری می‌شود که آزمون مورد نظر معنادار می‌باشد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که قومیت عرب بیشتر از سایر اقوام شرکت‌کننده در پژوهش به موضوع مذهب علاقه‌مند می‌باشند.

جدول ۶. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع علوم

اجتماعی

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
علوم اجتماعی	عرب	۸۱	۳۸/۶۹	۱۵/۲۴۷	۰/۰۰۴	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۴۰/۵			
	شوشتری	۱۶	۳۲/۸۱			
	دزفولی	۴۰	۳۵/۰۲			
	بهبهانی	۲۵	۳۵/۹۲			

در جدول ۶ مشاهده می‌شود که مقدار سطح معناداری برابر ۰/۰۰۴ شده است و از آنجا که این مقدار از ۰/۰۵ کمتر می‌باشد نتیجه‌گیری می‌شود که آزمون مورد نظر معنادار می‌باشد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که از میان اقوام شرکت‌کننده در پژوهش، بختیاری‌ها بیشتر از سایرین به موضوع علوم اجتماعی گرایش داشته و علاقه نشان می‌دهند.

جدول ۷. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع زبان

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
زبان	عرب	۸۱	۳۰/۸	۸/۴۷۴	۰/۰۷۶	عدم معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۳۱/۶۱			
	شوشتری	۱۶	۲۹/۱۸			
	دزفولی	۴۰	۲۵/۸۵			
	بهبهانی	۲۵	۳۱/۹۶			

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود سطح معناداری برابر ۰/۰۷۶ شده و از آنجا که این مقدار از ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد آزمون مورد نظر معنادار نمی‌باشد. یعنی تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام شرکت‌کننده در پژوهش در موضوع زبان از نظر آماری معنادار نیست.

جدول ۸. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع علوم

محض

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
علوم محض	عرب	۸۱	۲۸/۳۴	۱۲/۶۲۴	۰/۰۱۳	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۳۲/۸			
	شوشتری	۱۶	۳۲/۰۶			
	دزفولی	۴۰	۲۹/۰۲			
	بهبهانی	۲۵	۳۳/۶			

همان‌گونه که در جدول ۸ مشاهده می‌شود مقدار سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد که نشان دهنده معناداری اختلاف می‌باشد. مقایسه میانگین‌ها مشخص می‌نماید که بهبهانی‌ها بیشتر از سایر اقوام شرکت‌کننده در پژوهش به موضوع علوم محض گرایش دارند.

جدول ۹: نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع علوم

عملی

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
تکنولوژی	عرب	۸۱	۳۰/۱۶	۱۱/۹۵۱	۰/۰۱۸	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۳۲/۹۷			
	شوشتری	۱۶	۲۹/۵۶			
	دزفولی	۴۰	۲۹/۳			
	بهبهانی	۲۵	۳۴/۹۶			

داده‌های جدول ۹ نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر ۰/۰۱۸ می‌باشد و از آنجا که این مقدار از ۰/۰۵ کمتر می‌باشد، نتیجه‌گیری می‌شود که آزمون مورد نظر معنادار می‌باشد. از مقایسه میانگین‌ها نیز چنین نتیجه‌گیری می‌شود که بهبهانی‌ها بیشتر از سایر اقوام شرکت‌کننده در پژوهش به موضوع فناوری (علوم عملی) گرایش دارند.

جدول ۱۰. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع هنر

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
هنر	عرب	۸۱	۳۷/۵۱	۱۷/۳۹۴	۰/۰۰۲	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۴۲/۷۹			
	شوشتری	۱۶	۴۱/۳۱			
	دزفولی	۴۰	۳۶/۲۷			
	بهبهانی	۲۵	۴۴/۹۲			

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود ۰/۰۰۲ سطح معناداری = بنابراین آزمون مورد نظر معنادار می‌باشد به این مفهوم که تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام شرکت‌کننده در پژوهش معنادار می‌باشد. بر اساس مقایسه میانگین‌ها، بهبهانی‌ها بیشتر از سایر شرکت‌کنندگان در پژوهش به موضوع هنر علاقه نشان می‌دهند.

جدول ۱۱. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع ادبیات

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
ادبیات	عرب	۸۱	۵۲/۹۷	۲۷/۳۲	۰/۰۰۰	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۶۰/۵۵			
	شوشتری	۱۶	۶۱/۴۳			
	دزفولی	۴۰	۵۰/۲۲			
	بهبهانی	۲۵	۶۸/۶			

مقدار سطح معناداری طبق جدول ۴-۴۲ برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد بنابراین آزمون مورد نظر معنادار بوده و نشان‌دهنده معناداری تفاوت میان گرایش‌های موضوعی قومیت‌های شرکت‌کننده در پژوهش در موضوع ادبیات می‌باشد. مقایسه میانگین‌ها بیانگر این است که بهبهانی‌ها بیشتر از سایر شرکت‌کنندگان در پژوهش به موضوع ادبیات علاقه نشان می‌دهند.

جدول ۱۲. نتیجه آزمون کروسکال-والیس برای تفاوت میان گرایش‌های موضوعی اقوام در موضوع تاریخ

و جغرافیا

موضوع	قومیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	کای اسکور	سطح معناداری	نتیجه آزمون
تاریخ	عرب	۸۱	۳۶/۲۲	۱۰/۷۶۳	۰/۰۲۹	معناداری تفاوت
	بختیاری	۹۲	۴۱/۶۷			
	شوشتری	۱۶	۳۸/۸۷			
	دزفولی	۴۰	۳۵/۵۲			
	بهبهانی	۲۵	۳۹/۵۲			

همان‌گونه که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود سطح معناداری برابر ۰/۰۲۹ بوده که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین آزمون مورد نظر معنادار بوده و تفاوت میان گرایش‌های موضوعی قومیت‌های شرکت‌کننده در پژوهش معنادار می‌باشد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که بختیاری‌ها بیشتر از سایر اقوام شرکت‌کننده در پژوهش به موضوع تاریخ گرایش دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق داده‌های این جدول‌ها مشخص می‌شود که این ۵ قومیت در ۸ رده تفاوت معناداری با هم دارند. این ۸ رده عبارتند از فلسفه و روان‌شناسی، مذهب، علوم اجتماعی، علوم محض، تکنولوژی، هنر، ادبیات و تاریخ. در این قسمت نگاهی تفصیلی‌تر به این رده‌ها می‌اندازیم. در رده فلسفه و روان‌شناسی مقدار سطح معناداری مقدار ۰/۰۱۶ به دست آمده است که از ۰/۰۵ کمتر می‌باشد. این رقم بیان می‌کند که این قومیت‌ها به صورت معناداری در گرایش به رده فلسفه و روان‌شناسی با هم متفاوتند. با بررسی میانگین‌ها متوجه می‌شویم که بهبهانی‌ها با گرایش بالاتری نسبت به دیگر قومیت‌ها به این رده پرداخته‌اند. نکته‌ی مهم در این رده، انتخاب موضوع روان‌شناسی به عنوان گرایش برتر تمامی قومیت‌هاست. پیچیدگی زندگی اجتماعی امروزی و همچنین فشار سبک زندگی جدید و لزوم کسب مهارت‌های روانی بیشتر و بهتر در درک مشکلات زندگی و گذر از این موانع، این گرایش بالا به موضوع روان‌شناسی را به خوبی توجیه می‌کند. حصاری (۱۳۸۵) نیز در ارتباط با زنان خانه-

دار عضو کتابخانه‌های عمومی مشهد بیان می‌کند که نیازهای فردی در اولویت این زنان قرار دارند.

رده مذهب نیز که پرمخاطب‌ترین رده در میان ۱۰ رده انتخاب شده است، بیانگر تفاوت معنادار گرایش این قومیت‌هاست. مقدار سطح معناداری رقم ۰/۰۰۱ را نشان می‌دهد که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. با دقت در میانگین‌های موجود در جدول ۵ متوجه می‌شویم که قوم عرب به صورت ملموس‌تری به رده مذهب گرایش نشان داده است. این که قوم عرب توجه بیشتری نسبت به دیگر اقوام به رده مذهب دارند، نشانگر نگاه مذهبی این قوم به زندگی است. به ترتیب بیشترین توجه به رده مذهب در قوم عرب، شوشتری، بختیاری، بهبهانی و دزفولی دیده می‌شود.

جدول ۶ مربوط به رده علوم اجتماعی است که این جدول نیز تفاوت معناداری را در گرایش به این رده توسط اقوامی مختلف نشان می‌دهد. سطح معناداری در این رده برابر با ۰/۰۰۴ است که بیانگر تفاوت است. در این رده قوم بختیاری با فاصله‌ای بیشتر نسبت به سایر اقوام به این رده پرداخته است. عدد به دست آمده در این رده نشان می‌دهد که میزان تفاوت در میان این اقوام بسیار بالاست. برای درک این مسئله که چرا قوم بختیاری گرایش بیشتری نسبت به مسائل اجتماعی دارد، شاید این نکته گره‌گشا باشد که در طی دهه‌های گذشته قوم بختیاری که اغلب عشایر بوده‌اند به صورت یکجانشین ساکن شده‌اند. این یکجانشینی و تغییر در نوع زندگی خود تغییر در اقتصاد، فرهنگ، و دیگر مسائل اجتماعی را به دنبال داشته است.

این توجه بالای اقوام به شناخت مسائل و مشکلات اجتماعی می‌تواند نقطه‌ی روشنی باشد برای حل معضلاتی که کم و بیش در جامعه وجود دارد و البته این آگاه بودن مردم از مشکلات روزمره خود و بالا رفتن انتظار آنان، بار مسئولیت مسئولین را سنگین‌تر خواهد کرد. باجی (۱۳۸۵) در پژوهش خود در زمینه علوم اجتماعی به این نتیجه رسیده است که دانش-آموزان دوره‌ی راهنمایی شهرستان اهواز در ارتباط با مسائل اجتماعی گرایش بیشتری به آشنایی با جنس مخالف خود داشته‌اند. اما شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر که از لحاظ سنی در مقطع بالاتری هستند، توجه خود را به آداب و رسوم و مشکلات اجتماعی معطوف کرده‌اند. این نکته بیان می‌کند که نیاز اطلاعاتی افراد با توجه به سن نیز تغییر می‌کند که در پژوهشی جداگانه باید به آن پرداخت. همچنین لی (۲۰۰۱) بیان می‌دارد که منابع نوشته شده

توسط افراد بومی و در ارتباط با فرهنگ بومی بیشتر مورد توجه بوده است که تأییدی بر نتایج پژوهش حاضر است. در میان رده‌های فرعی علوم اجتماعی، اقوامی عرب، بختیاری و شوشتری کمترین توجه را به موضوع حمل و نقل نشان داده‌اند. قوم بهبهانی علاوه بر حمل و نقل، گرایش پایینی نیز به موضوع آمار داشته است. قوم دزفولی نیز کمترین توجه را به موضوع علوم اداری و نظامی داشته است.

رده بعدی که تفاوت معناداری را نشان می‌دهد، رده‌ی علوم محض می‌باشد. مقدار سطح معناداری در آزمون آماری این رده برابر با $0/013$ شده است که باز هم بیانگر تفاوت معناداری است. در این حیطة قوم بهبهانی نسبت به سایر اقوام گرایش بیشتری نشان داده است که باعث معنادار بودن تفاوت میان اقوام شده است.

جدول ۹ در ارتباط با آزمون آماری رده تکنولوژی است. در این رده نیز سطح معناداری برابر با $0/018$ شده است که با دقت در میانگین‌های به دست آمده مشخص می‌شود که باز هم بهبهانی‌ها با میانگین بالاتری به این رده گرایش داشته‌اند. این رده نیز از نظر میزان گرایش اقوامی مختلف تفاوت را نشان می‌دهد. در دو رده علوم محض و علوم عملی قوم بهبهانی از سایر اقوام پیشی گرفته‌اند. این نکته می‌تواند به عنوان یک برنامه برای برنامه‌ریزان در طراحی طرح جامع علمی به کار برود.

رده هنر در جدول ۱۰ مورد بررسی قرار گرفته است که باز هم تفاوت در نگرش اقوام به این رده جذاب را نشان می‌دهد. در این رده نیز بیشترین گرایش را افراد بهبهانی نشان داده‌اند. رقم سطح معناداری معادل $0/002$ به دست آمده است که بیانگر تفاوت در معناداری آزمون بین این اقوام است.

رده ادبیات نیز از رده‌های پرمخاطب کتابخانه‌های عمومی است. جایگاه این رده بعد از مذهب است. با اینکه این رده نیز مورد استقبال همه مخاطبین قرار می‌گیرد ولی باز هم تفاوت معناداری بین این اقوام در ارتباط با این رده دیده می‌شود. در این رده نیز قوم بهبهانی بیشتر از سایر اقوام به این رده گرایش نشان داده است.

با نگاهی به جدول ۱۲ نیز متوجه تفاوت معنادار این اقوام در گرایش به رده تاریخ و جغرافیا می‌شویم. رقمی که برای سطح معناداری به دست آمده برابر با $0/029$ است که این رقم نیز از مقدار $0/05$ کمتر و بیانگر معنادار بودن تفاوت است. نکته جالب در این رده این

است که قوم بختیاری که در مراودات اجتماعی یا مراسم خود اکثراً به گذشته خود افتخار می-کنند، در این رده با گرایش بالاتری نیز به رده تاریخ پرداخته‌اند.

در بالا به تفاوت گرایش‌های مطالعاتی اقوامی تحت پژوهش نگاهی انداختیم. از بررسی موارد بالا بارزترین نکته‌ای که به چشم می‌آید این است که هر قوم نیاز اطلاعاتی خاص به خود را دارد. در این میان با توجه به روش متمرکز مجموعه‌سازی و مجموعه‌گستری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، که از دیرباز نیز به همین صورت رفتار می‌شده است، این تفاوت در گرایش‌ها بیشتر به دید می‌آید. در طول عمر کتابخانه‌های عمومی چه زمانی که تحت سرپرستی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار داشتند و چه اکنون که به صورت مستقل و تحت نظر نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور اداره می‌شوند، به دلیل حجم انبوه منابع مورد نیاز کتابخانه‌های عمومی و همچنین قیمت فزاینده‌ی این منابع سعی بر خرید گروهی منابع و تقسیم این منابع بین تمام کتابخانه‌های عمومی کشور بوده است. البته این روش از لحاظ اقتصادی و تخفیفی که در خرید منابع حاصل می‌شود، می‌تواند مفید باشد، اما مخاطبین کتابخانه‌های عمومی با توجه به فرهنگ و آداب و رسوم خاص خود به منابع متفاوتی نیاز دارند و روش متمرکز خرید از مرکز و تقسیم منابع بین کتابخانه‌ها، با توجه به تفاوت در ۸ رده از ۱۰ رده، چندان جوابگو نخواهد بود. چه بسا که قومی بیشتر گرایش به تاریخ دارد و باید منابع تاریخی متناسب با نیازش در اختیارش قرار گیرد و قوم و گروه دیگر به علوم محض علاقه بالاتری نشان بدهد که لازم است این علاقه با فرستادن منابع بیشتری، بیشتر هم دیده شود تا استعداد مخاطبین هر قوم بهتر شکوفا شود. در پایان این قسمت باید گفت که شرایط محیطی، تاریخی، فرهنگی، اجتماعی به صورت کاملاً واضح در نوع نیاز مخاطبین این اقوام منعکس شده است. به عبارتی برای داشتن یک درک درست‌تر از نوع نیاز مخاطبین، باید پژوهش‌هایی در این زمینه‌ها صورت گیرد تا نیازسنجی کامل‌تری داشته باشیم.

پیشنهادها

در راستای برآورده کردن نیاز اطلاعاتی مراجعین کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان پیشنهاد می‌شود موارد زیر انجام پذیرد.

۱. ایجاد بخشی جهت ثبت ماهانه نیاز اطلاعاتی مخاطبین بر اساس شهر و قوم استان در پورتال نهاد.
۲. تهیه منابع بر اساس نیاز ماهانه مخاطبین به منظور به روز کردن منابع ارسالی برای کتابخانه‌ها.
۳. حمایت از نویسندگان هر قوم جهت سهولت‌بخشی به تهیه منابع نزدیک به فرهنگ هر قوم.
۴. جمع‌آوری فرهنگ و ادبیات شفاهی هر قوم و مکتوب کردن آنها برای حفظ این فرهنگ‌ها و ارائه در کتابخانه‌های عمومی هر قوم به منظور ایجاد پشتوانه مکتوب و غنای آثار فرهنگی و علمی مرتبط با هر قوم.
۵. اجرای طرح‌های نظرخواهی ادواری از کتابداران در ارتباط با تهیه منابع متناسب با هر قوم به دلیل ارتباط تنگاتنگ کتابداران با مراجعین.

فهرست منابع

- آیرون، امینه (۱۳۸۹). بررسی میزان رضایت‌مندی کاربران عرب‌زبان کتابخانه‌های عمومی دشت آزادگان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات اهواز.
- امیدخدا، مریم؛ سپهر، فرشته (۱۳۸۷). نیازسنجی اطلاعات اعضای جوان کتابخانه‌های عمومی شهر تهران. فصلنامه دانش‌شناسی، ۲(۲)، ۴۳-۱۷.
- باجی، فاطمه (۱۳۸۵). بررسی گرایش‌های موضوعی مطالعه در دانش آموزان دوره راهنمایی شهر اهواز و مقایسه‌ی آن با توزیع موضوعی کتاب‌های مناسب دانش آموزان این دوره. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شهید چمران، اهواز.
- چلبی، مسعود؛ جنادله، علی (۱۳۸۶). بررسی عوامل فرهنگی موثر بر موفقیت اقتصادی (یک مطالعه مقایسه‌ای بین قومیت‌های لر، عرب و دزفولی استان خوزستان). پژوهشنامه علوم انسانی، ۵۳(۵)، ۱۱۷-۱۵۴.

خدمات کتابخانه های عمومی: رهنمودهای ایفلا / یونسکو برای توسعه، ۱۳۸۶، ترجمه علی شکویی، چاپار.

سعیدیان، عبدالحسین (۱۳۸۲). دایره المعارف بزرگ نو. تهران: علم و زندگی.
 صالحی ده پادکانی، هاجر؛ برادر، رویا؛ رضایی شریف آبادی (۱۳۸۸). بررسی نیازهای اطلاعاتی دانش آموزان عشایر کوچنده ای ایل قشقایی استان فارس، طایفه ی عمله، نیره ی صفی خانی: ارائه الگویی جهت تأمین خدمات کتابخانه ای. فصلنامه کتاب. ۵۳ (۸۰)، ۵۳-۶۴.
 فرهادیان، بهروز (۱۳۸۰). روند مجموعه سازی در کتابخانه های عمومی استان خوزستان: نظرات کتابداران و مراجعین. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد، واحد علوم تحقیقات اهواز.

قاسمیان، وحید؛ قربانیان، مهری (۱۳۸۹). تحلیل تطبیقی تأثیر مهاجرت در سطح دینداری و اولویت های ارزشی دختران و پسران. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۴۷ (۱۲)، ۱۹۷-۲۲۲.

یوسفی، ابوالفضل (۱۳۸۰). مطالعه غیردرسی دانش آموزان دوره ی متوسطه استان قم. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۴ (۳)، ۶۴-۸۸.

Anwar, M. A., & Supaat, H. I. (1998). *Information needs of rural Malaysians: an exploratory study of a cluster of three villages with no library service*. *International Information & Library Review*, 30 (1), 23-36

Issa, A. O., Abdulkareem, M. Y., Isah, A., & Kupolati, K. S. (2011). *Information Needs of Public Library Patrons: A Survey of Users of Kwara State Library, Ilorin, Nigeria*.

Lee, D. (2001). *Aboriginal students in Canada: a case study of their academic information needs and library use*. *Journal of Library Administration*, 33(3-4), 259-292.

Rita Marcella, Graeme Baxter, (1999). "The information needs and the information seeking behaviour of a national sample of the population in the United Kingdom, with special reference to needs related to citizenship", *Journal of Documentation*, Vol. 55 Iss: 2, pp.159 – 183.